

Avdelningen för kunskapsstyrning för
socialtjänsten
Sofia Lidén
Sofia.liden@socialstyrelsen.se

Justitiedepartementet

Socialstyrelsens yttrande på trygghetsberedningens slutbetänkande, Vägar till ett tryggare samhälle, SoU 2024:54

Justitiedepartementets diarienummer: Ju/2020:09

Socialstyrelsens sammanfattade bedömning

Socialstyrelsen är i huvudsak positiv till kommitténs förslag som till synes stärker helhetssynen och tillgången till vård och behandling för personer i verkställighet.

Socialstyrelsens yttrande utgår från myndighetens verksamhetsområde.

Socialstyrelsen instämmer i följande bedömningar utan vidare kommentarer:

7.2.1 Väl fungerande samverkan är centralt för ett framgångsrikt återfallsförebyggande arbete

7.6.1 Motiverat med särskilda åtgärder gentemot unga lagöverträdare inom Kriminalvården

7.9 Det återfallsförebyggande arbetet mot gruppen kriminalvårdsklienter som inte är motiverade att lämna kriminaliteten bör stärkas

Socialstyrelsen önskar särskilt kommentera följande avsnitt.

5.3.2 Nationell nivå

Kommittén uppger att det enbart var en femtedel av kommunerna som använde sig av Bostad Först under 2021 trots att modellen rekommenderas av Socialstyrelsen. Socialstyrelsen vill i sammanhanget uppmärksamma att den senaste undersökningen som Socialstyrelsen genomfört visar att det under 2024 är 35% av kommunerna som använder sig av Bostad Först.¹

¹ [Öppna jämförelser av att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden - Socialstyrelsen 2024.](#)

7.2.4 Kriminalvården ska ges förutsättningar att begära andra aktörers medverkan i tidig frigivningsplanering

Kommittén föreslår att Kriminalvården ska ges möjlighet att kalla andra aktörer till en samordnad planering varvid Kriminalvården tillsammans med berörda aktörer ska upprätta en individuell plan. Kriminalvården ska ges i uppdrag att, tillsammans med Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner, ta fram riktlinjer för när sådan samordnad planering (SIP) ska ske och i samråd med Myndigheten för digital förvaltning ta fram riktlinjer för hur digitala planeringsmöten med externa aktörer kan genomföras på ett säkert sätt.

Socialstyrelsen *tillstyrker* förslaget och vill särskilt betona vikten av att riktlinjer tas fram för genomförande samt att resurser säkerställs så att samordnad planering blir möjlig att utföra. Med resurser avses ekonomi såväl som kompetensförsörjning och digitala verktyg.

Socialstyrelsen anser att det är viktigt att en sammanhållen vårdkedja säkerställs och att SIP kan vara ett sådant verktyg som underlättar detta. När påföljden avslutas behöver personerna fångas upp så att inte effekterna av de genomförda insatserna uteblir. Att säkerställa en sammanhållen vårdkedja även efter påföljden kan vara särskilt svårt eftersom Kriminalvårdens ansvar endast gäller under verkställigheten. Inte sällan försvåras övergången också av att klienten byter geografisk hemvist. Klienter befinner sig ofta utanför sin egen region när de är på anstalt och vid frigivning är det inte alltid lämpligt att de åker tillbaka till den region de tillhör. Socialstyrelsen anser vidare att det är viktigt att säkerställa att den samordnade planeringen även innefattar möjlighet till att erhålla stöd och insatser utanför hemregionen. En sammanhållen vårdkedja eller tillgång till hälso- och sjukvård behöver också säkerställas för de personer som saknar ID-handlingar.

7.3.1 Behandlingar som är effektiva ur ett återfallsförebyggande perspektiv är inte tillräckligt tillgängliga inom Kriminalvården

Socialstyrelsen *instämmer* i kommitténs bedömning att effektiva medicinska behandlingar mot vissa missbruk och psykiatriska tillstånd inte är tillräckligt tillgängliga för personer som avtjänar ett fängelsestraff. Att LARO-behandlingar i dag inte är tillgängliga för alla kriminalvårdsklienter med opioidberoende som kvalificerar sig för behandling utgör en uppenbar brist i det återfallsförebyggande arbetet.

Eftersom Kriminalvården inte har möjlighet att påverka vården klienten får efter frigivningen, och det kan uppstå en osäkerhet kring mottagandet efter frigivningen tvekar ibland Kriminalvården att påbörja behandling under frihetsberövandet. Socialstyrelsen instämmer därför i att det är angeläget att vårdbehovet inom Kriminalvården tillgodoses, både i fråga om utredning och behandling. Särskilt viktigt är det att planeringen av vården görs i god tid inför frigivningen, som ur ett återfallsperspektiv är kritisk.

7.3.2 Hälsa- och sjukvård som är effektiv ur ett återfallsförebyggande perspektiv ska tillhandahållas av Kriminalvården i större utsträckning

Trygghetsberedningen föreslår att Kriminalvården ska ges i uppdrag att bedriva hälso- och sjukvård som har effekt på risken att återfalla i brott, i syfte att tillgängliggöra sådan hälso- och sjukvård för fler kriminalvårdsklienter. Kommittén föreslår vidare att Socialstyrelsen samtidigt kan ges i uppdrag att utforma generella riktlinjer för vård för frihetsberövade och villkorligt frigivna klienter, i syfte att stärka en sammanhållen vårdkedja.

Trygghetsberedningen framför att det ska vara tydligt att uppdraget för Kriminalvården att bedriva hälso- och sjukvård gäller sådan vård som har effekt på risken att återfalla i brott och att sådan hälso- och sjukvård ska bedrivas vid behov. Socialstyrelsen vill understryka att i en sådan ordning som utredningen föreslår, behöver det säkerställas att det finns kompetens och resurser för detta inom Kriminalvården samt att en obruten vårdkedja säkerställs i samband med frigivning. Det är viktigt att personerna även efter verkställigheten erbjuds kontinuerlig vård. Socialstyrelsen *tillstyrker* därför förslaget att Socialstyrelsen ges i uppdrag att utforma riktlinjer i syfte att stärka vårdkedjan.

7.6.1 Motiverat med särskilda åtgärder gentemot unga lagöverträdare inom Kriminalvården

Kommittén bedömer att personer upp till 21 år som verkställer fängelsestraff, skyddstillsyn eller samhällstjänst inom Kriminalvården behandlas, med några få undantag, som andra vuxna klienter. Detta trots att unga lagöverträdare återfaller i brott i stor utsträckning, har ett ökat behov av stöd och kontroll samt omfattas av socialtjänstens särskilda ansvar och skyddslagstiftning upp till 21 år. Kommittén bedömer att det är motiverat att införa en förstärkt samverkan för unga lagöverträdare generellt.

Socialstyrelsen *instämmer* i bedömningen att det är troligt att målgruppen mellan 18 och 21 inte aktualiseras på socialtjänsten i tillräcklig utsträckning trots att sådana behov kan finnas. Socialstyrelsen är därför positiv till att införa en förstärkt samverkan då detta sannolikt kan leda till att socialtjänsten får större möjlighet att sätta in rätt insatser.

Socialstyrelsen vill i sammanhanget lyfta att SIP kan vara ett bra verktyg för att underlätta förstärkt samverkan för gruppen unga lagöverträdare.

7.6.2 Förstärkt samverkan för unga lagöverträdare inom Kriminalvården

Kommittén föreslår att för unga lagöverträdare (upp till 21 år) som avtjänar fängelse- eller frivårdspåföljd ska samordnad planering med kommunen alltid ske, om den unge samtycker till det och det inte är uppenbart

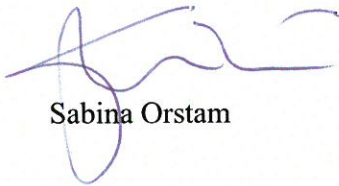
obehövt. För unga lagöverträdare ska, enligt förslaget, i normalfallet en biträdande övervakare förordnas under övervakningen.

Socialstyrelsen vill lyfta att det är av vikt att påföljden i form av en biträdande övervakare för unga lagöverträdare samordnas med eventuella insatser från socialtjänsten för att säkerställa att de olika insatserna arbetar i samma riktning.

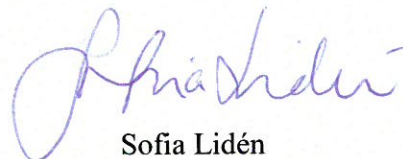
I bedömningen av huruvida elektronisk övervakning inklusive begränsningar av rörligheten och vistelse i bostaden under vissa tider är en lämplig påföljd, vill Socialstyrelsen kommentera att det kan innebära konsekvenser för den övriga familjen. Särskilt om det finns det andra hemmavarande barn i familjen som kan komma att påverkas, såsom att det uppstår konflikter i familjen som kan komma att bevitnas av barnet eller som barnet kan komma att bli direkt involverad i.

Beslut om detta yttrande har fattats av avdelningschef Sabina Orstam. I den slutliga handläggningen har enhetschef Annika Eriksson deltagit. Utredaren Sofia Lidén har varit föredragande.

För Socialstyrelsen



Sabina Orstam



Sofia Lidén